

รายงานการนิเทศติดตามการดำเนินงานในพื้นที่
ประเด็นสร้างเสริมสุขภาพช่องปากวัยทำงานในสถานประกอบการ และคลินิกบริการผู้ป่วยเบาหวาน
ณ จังหวัดจันทบุรี และปราจีนบุรี
วันที่ ๑๐ - ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

๑. งานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวาน พื้นที่จังหวัดจันทบุรี
โรงพยาบาลพระปกเกล้า

๑) แนวทางการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวาน

การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานของโรงพยาบาลพระปกเกล้ามีทันตแพทย์หญิง สนิท โกศลนันท์ ทันตแพทย์เฉพาะทางสาขาปริทันตวิทยาเป็นผู้นำในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรคเบาหวานและโรคปริทันตอักเสบ ร่วมดำเนินงานกับคลินิกอายุรกรรมของโรงพยาบาลซึ่งเป็นคลินิกหลักในการดูแลผู้ป่วย โดยทันตบุคลากรจะมาให้บริการตรวจสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานที่คลินิกอายุรกรรมและบันทึกผลการตรวจในโปรแกรมบันทึกผลการตรวจรักษาของโรงพยาบาล (โปรแกรม PPK) พร้อมบันทึกผลการตรวจคัดกรองและให้บริการทันตกรรมในสมุดประจำตัวผู้ป่วย โดยให้ผู้ป่วยนำมายื่นทุกครั้งที่มารับการรักษาทางทันตกรรม ทั้งนี้แบบคัดกรองและแบบบันทึกผลการตรวจโรคในช่องปากได้นำต้นแบบมาจากคู่มือแนวทางการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานสำหรับทันตบุคลากรและบุคลากรสาธารณสุข กรมอนามัย

นอกจากนี้ได้มีการสร้างเครือข่ายการทำงานและส่งต่อการรักษาตั้งแต่ระดับชุมชน ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านในชุมชน ทันตภิบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทันตแพทย์ทั่วไปในโรงพยาบาลชุมชน และทันตแพทย์เฉพาะทางในโรงพยาบาลศูนย์ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการ Service Plan สาขาสุขภาพช่องปาก จังหวัดจันทบุรี และมีการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานเข้าไปเป็นตัวชี้วัด Service Plan ระดับจังหวัด เริ่มดำเนินงานใน ๔ อำเภอในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ เมือง แหลมสิงห์ มะขาม และท่าใหม่ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่อง จึงมีแผนการนำเสนอผลงานการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวาน ระดับ CUP หัวข้อ “Oral Health Diabetic”

๒) การมีส่วนร่วมของทันตบุคลากรในคลินิกเบาหวาน

คลินิกเบาหวานและคลินิกทันตกรรมมีความร่วมมือที่ดีในการดำเนินงาน โดยทันตบุคลากรจะหมุนเวียนมาให้ความรู้ และตรวจคัดกรองสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานที่คลินิกสหวิชาชีพ จากนั้นบันทึกผลการตรวจในโปรแกรม PPK พร้อมทั้งบันทึกผลการตรวจในแบบบันทึกผลให้ผู้ป่วยนำมายื่นทุกครั้งที่มารับการรักษาทางทันตกรรม

๓) การจัดบริการสุขภาพช่องปาก และการรับส่งต่อผู้ป่วยเบาหวานระหว่างรพ.สต.และโรงพยาบาลแม่ข่าย

มีการดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่าย โดยอาสาสมัครช่วยคัดกรองผู้ป่วยในชุมชน แนะนำไปตรวจกับทันตภิบาลที่รพ.สต. หากเป็นเคสที่มีความซับซ้อน จะถูกส่งต่อไปรับการรักษาที่ทันตแพทย์ทั่วไปหรือทันตแพทย์เฉพาะทาง ที่โรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลศูนย์ สำหรับโรงพยาบาลพระปกเกล้ามีการตรวจสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานที่ส่งต่อคลินิกเบาหวานทุกวัน และนัดให้การรักษาตามความเหมาะสม โดยใช้แบบคัดกรองสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกสหวิชาชีพ และให้การรักษาผู้ป่วยที่ส่งต่อมาจากโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งเป็นกรณีที่ต้องการการรักษาโดยทันตแพทย์เฉพาะทางหรือซับซ้อน ผ่านระบบส่งต่อของจังหวัด

๔) การรับรู้และเข้าถึงบริการทันตกรรมในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลได้ และควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้

โรงพยาบาลพระปกเกล้าเริ่มดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จากข้อมูล HDC มีจำนวนผู้ป่วยเบาหวานได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๓๐

๕) ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางพัฒนา

ปัญหา อุปสรรค	แนวทางพัฒนา
๑. ผู้ป่วยเบาหวานขาดความตระหนักในการดูแลสุขภาพช่องปาก	- จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ ความรู้ ความสัมพันธ์ ของโรคเบาหวานและโรคในช่องปาก และสร้างความตระหนักให้ผู้ป่วยเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปาก - สร้างแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพช่องปากผ่านแบบสัมภาษณ์ (Motivational Interview)
๒. ฐานข้อมูลโรงพยาบาล (ระบบ PPK) ไม่เชื่อมต่อกับระบบ HDC	- ควรพัฒนาการเชื่อมต่อโปรแกรม PPK กับระบบ HDC เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการติดตามงานตามตัวชี้วัด
๓. ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงของทันตบุคลากรในพื้นที่	- จัดอบรมอสม. เพิ่มความรู้ ทักษะในการตรวจคัดกรอง ให้คำแนะนำ และติดตามผู้ป่วยเบาหวานในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
๔. ไม่สามารถติดตามงานจากรพ.สต.ที่โอนย้ายไปสังกัดอบจ.ได้	- พัฒนาแนวทางความร่วมมือและเชื่อมต่อข้อมูลกับหน่วยงานอบจ.

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางกะไชย (โรงพยาบาลแหลมสิงห์)

๑) แนวทางการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยโรคเบาหวาน

รพ.สต.บางกะไชย ร่วมทำแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานกับทางโรงพยาบาลพระปกเกล้า ใช้แบบบันทึกการตรวจคัดกรองสุขภาพช่องปากที่ทางโรงพยาบาลพระปกเกล้าจัดทำขึ้น มีรูปแบบการดำเนินงานแบบเครือข่าย โดยมีอสม.ช่วยคัดกรองสุขภาพช่องปาก เพื่อส่งต่อผู้ป่วยเบาหวานมารับการตรวจสุขภาพช่องปากกับทันตภิบาลประจำรพ.สต. และในกรณีผู้ป่วยที่มีความซับซ้อนของโรคในช่องปากจะทำการส่งต่อไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย โดยมีระบบลงข้อมูลรับ-ส่งต่อทาง Google sheet

๒) การมีส่วนร่วมของทันตบุคลากรในคลินิกเบาหวาน

ทันตภิบาลให้บริการตรวจคัดกรองสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกเบาหวานของรพ.สต. ให้ความรู้สร้างความตระหนักในการดูแลอนามัยช่องปากควบคู่กับการลดระดับน้ำตาลในเลือด และให้บริการทันตกรรม หากพบผู้ป่วยที่มีสภาวะช่องปากที่เกินขีดความสามารถในการรักษา จะส่งต่อไปยังโรงพยาบาลแหลมสิงห์ซึ่งเป็นโรงพยาบาลแม่ข่าย

๓) การจัดบริการสุขภาพช่องปาก และการรับส่งต่อผู้ป่วยเบาหวานระหว่างรพ.สต.และโรงพยาบาลแม่ข่าย

ทางรพ.สต. ให้บริการตรวจคัดกรองสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานทุกรายในเขตพื้นที่รับผิดชอบ มีการจัดทำแฟ้มข้อมูลของผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งประกอบด้วย แผนการรักษาพยาบาลของอำเภอแหลมสิงห์ (LS Individual Oral Care Plan) และแบบตรวจสุขภาพช่องปากที่พัฒนาร่วมกันกับเครือข่ายภายในจังหวัด ซึ่งจำแนกผู้ป่วยตามเกณฑ์สีเขียว เหลือง แดง ตามคู่มือแนวทางการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานฯ สำหรับผู้ป่วยที่อยู่ในเกณฑ์สีเขียวจะให้บริการทันตกรรมและส่งเสริมสุขภาพช่องปากที่รพ.สต. ส่วนผู้ป่วยที่อยู่ในเกณฑ์สีเหลืองและสีแดงจะส่งต่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลแหลมสิงห์ โดยจะมีการบันทึกข้อมูลการส่งต่อผู้ป่วยใน Google sheet ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลการส่งต่อการรักษาของทุกรพ.สต. และโรงพยาบาลแม่ข่าย หากโรงพยาบาลแม่ข่ายได้ให้การรักษาทางทันตกรรมแก่ผู้ป่วยแล้วก็จะลงข้อมูลการรักษาผ่านทาง Google sheet ให้รพ.สต.รับทราบได้ทันที

๔) การรับรู้และเข้าถึงบริการทันตกรรมในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลได้ และควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้

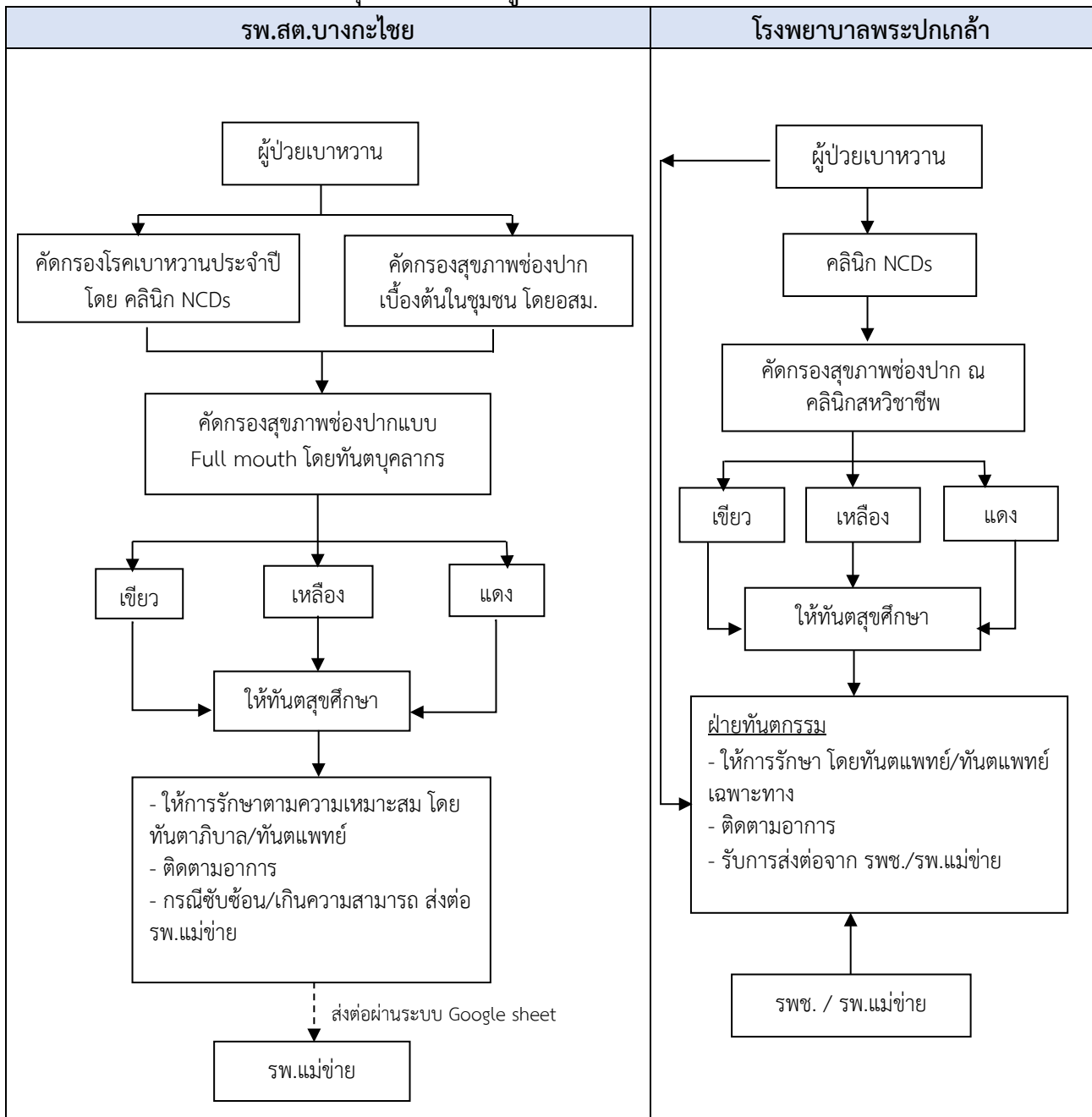
ณ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗ มีผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากจำนวน ๕๔ ราย จากทั้งหมด ๖๗ ราย คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๖ โดยการทำงานในพื้นที่อาศัยการติดตามผู้ป่วยเบาหวานด้วยการอาศัยความร่วมมือ

จากอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับชุมชนและมีความเข้าใจคนในชุมชน ทำให้ง่ายต่อการสื่อสารและชักชวนมารับบริการทันตกรรม

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางพัฒนา

ปัญหา อุปสรรค	แนวทางพัฒนา
๑. ผู้ป่วยที่มีความซับซ้อนในการรักษา ไม่สะดวกไปรับบริการที่โรงพยาบาลแม่ข่าย เพราะการเดินทางไกล และต้องรอคิวนาน	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการรักษาโรคปริทันต์อักเสบระดับเบื้องต้นแก่ทันตภิบาล - พัฒนาระบบหมุนเวียนทันตแพทย์ลงตรวจและให้การรักษาที่รพ.สต. - เพิ่มช่องทางด่วนของโรงพยาบาลแม่ข่ายในกรณีรับเคสส่งต่อจากรพ.สต.
๒. ผู้ป่วยขาดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของโรคเบาหวานและโรคปริทันต์อักเสบ	- พัฒนารูปแบบงานส่งเสริมสุขภาพ ให้ผู้ป่วยมีความตระหนักถึงความสำคัญของโรคเบาหวานและโรคในช่องปากมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

แผนผังการจัดบริการงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการร่วมสังเกตของทีมนิเทศ

ปัญหาที่ยังคงมีมาโดยตลอดคือผู้ป่วยเบาหวานยังขาดความตระหนักในการดูแลสุขภาพช่องปากและควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด จึงเสนอการสร้างความตระหนักแก่ผู้ป่วยที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบสร้างแรงจูงใจ (Motivational Interview) โดยส่วนกลางจะเป็นผู้สนับสนุนการจัดอบรมให้ความรู้และทักษะการสัมภาษณ์แบบสร้างแรงจูงใจแก่ทันตบุคลากร พร้อมทั้งจัดทำตัวอย่างแบบบันทึกที่สามารถนำไปผนวกกับสมุดประจำตัวผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรงพยาบาลพระปกเกล้าที่มีแผนจะดำเนินการในส่วนนี้เช่นกัน นอกจากนี้ยังเห็นถึงความพร้อมของทันตบุคลากรและอสม. ในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากในผู้ป่วยเบาหวาน แต่ยังคงขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน จึงเสนอให้มีการจัดอบรมทบทวนความรู้ในการตรวจคัดกรอง ติดตามผู้ป่วย การรักษาผู้ป่วยโรคปริทันต์อักเสบ การคงสภาพอนามัยช่องปาก และความรู้ใหม่ ๆ แก่ทันตบุคลากรและอสม. ทุกปี

๒. งานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากวัยทำงานในสถานประกอบการ ณ บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล สตอเรจ เทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปราชินบุรี

บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล สตอเรจ เทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปราชินบุรีมีพนักงานทั้งหมด ๗,๖๐๒ คน นโยบายของบริษัทให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของพนักงานทุกคน โดยสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมของทางภาครัฐและภาคเอกชนในทุก ๆ มิติ การพัฒนาทักษะของพนักงาน และการดูแลสุขภาพรวมถึงสุขภาพช่องปาก เพื่อให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสุขภาพดี ผลการนิเทศติดตามงานในสถานประกอบการตามหมวดกิจกรรม มีดังนี้

หมวดกิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ปัญหาและอุปสรรค
๑. มีนโยบายส่งเสริมสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพช่องปากในสถานประกอบการ	ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ และสุขภาพช่องปากของพนักงาน จึงมีการประกาศนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ด้านสุขภาพช่องปากแก่พนักงาน เพื่อให้พนักงานมีสุขภาพกาย สุขภาพใจ และสุขภาพช่องปากที่ดีร่วมกัน	-
๒. การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดีของพนักงาน	<ul style="list-style-type: none"> - จากสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทางบริษัทได้สร้างอ่างล้างมือเพิ่มขึ้น เพื่อให้พนักงานได้ใช้ล้างมือและแปรงฟันหลังอาหาร แบ่งจุดตามแต่ละอาคารรวม ๒๘๐ จุด ตามอาคาร ทั้ง ๕ แห่ง - ในบริษัทมีร้านสะดวกซื้อจำนวน ๒ ร้าน มีการกำหนดเกณฑ์การประมูลร้าน เพื่อให้ร้านสะดวกซื้อขายของที่เป็นประโยชน์และไม่ขายของต้องห้ามสำหรับการปฏิบัติงาน เช่น ลูกอม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องสำอาง เป็นต้น และกำหนดให้ต้องมีการขายผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพช่องปากในร้านสะดวกซื้อ เช่น จำหน่ายเฉพาเยาสีฟันที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์เท่านั้น จำหน่ายแปรงสีฟันที่มีคุณภาพ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ดูแลช่องปากประเภทอื่น ๆ - โรงอาหารของสถานประกอบการมีการให้ความรู้เรื่องการบริโภคอาหารลดหวาน ลดเค็ม มีมุมบริการอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับพนักงาน มีการติดป้ายลดหวาน ลดเค็มบริเวณหน้าร้านจำหน่ายอาหาร 	-
๓. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพช่องปากในสถานประกอบการ	<ul style="list-style-type: none"> - บริษัทประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราชินบุรี และโรงพยาบาลเกษมราษฎร์ จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพช่องปาก โดยแบ่งตามแผนกและไลน์การผลิต โดยมีการจัดกิจกรรมจำนวน ๔ ครั้ง กำหนดพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมครั้งละ ๒๐๐ คน - ติดสื่อให้ความรู้ ผลิตสื่อออนไลน์ และสื่อผ่านจอโทรทัศน์ขององค์กร เพื่อให้ความรู้การดูแลสุขภาพช่องปากแก่พนักงานในแต่ละจุด เพื่อให้พนักงานสามารถเข้าถึงสื่อที่ 	<p><u>ปัญหาอุปสรรค</u></p> <p>พนักงานมีจำนวนมาก ทำให้การจัดกิจกรรมไม่ครอบคลุม</p> <p>กลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้</p> <p>การแก้ไข</p> <p>เพิ่มรอบการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุม</p>

หมวดกิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ปัญหาและอุปสรรค
	<p>หลากหลายรูปแบบและเข้าถึงความรู้ด้านสุขภาพช่องปากได้ง่ายขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากร่วมกับด้านอื่น ๆ เช่น การประกวดหนุ่มสาวฟันดี เพื่อให้พนักงานเข้าร่วมกิจกรรม ลุ้นรับรางวัลมากมาย ซึ่งได้รับเสียงตอบรับจากพนักงาน รวมทั้งเสียงเรียกร้องจากพนักงานให้จัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่ยังไม่เคยได้ร่วมการฝึกอบรม และร่วมกิจกรรม - จากผลการประเมิน พบว่าพนักงานมีความรู้ด้านสุขภาพช่องปากมากขึ้นร้อยละ 80 และพนักงานแปรงฟันหลังอาหารกลางวันเพิ่มขึ้น 	<p>ทุกกลุ่ม โดยอาจแบ่งตามประเด็นความสนใจของพนักงาน</p>
<p>๔. การเข้ารับบริการทันตกรรมและการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - บริษัทประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี ในการตรวจสุขภาพประจำปีของพนักงาน และเริ่มมีการตรวจสุขภาพช่องปากตั้งแต่ปี ๒๕๖๗ 	<p><u>ปัญหาอุปสรรค</u></p> <p>พนักงานมีจำนวนมาก ทำให้การตรวจสุขภาพช่องปากไม่ครอบคลุมพนักงานทั้งหมด</p> <p><u>การแก้ไข</u></p> <p>ประสานคลินิกทันตกรรมและโรงพยาบาลที่พนักงานขึ้นทะเบียนตามสิทธิประกันสังคม ในการดำเนินการตรวจสุขภาพช่องปากเพิ่มขึ้น</p>
<p>๕. สวัสดิการพื้นฐานหรือทางสวัสดิการอื่นที่สถานประกอบการจัดให้มีเพิ่มเติม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - นอกเหนือจากสิทธิประกันสังคม ๙๐๐ บาท ของพนักงานทางบริษัทมีเงินสวัสดิการค่ารักษาทางทันตกรรมเพิ่มเติมคนละ ๒,๐๐๐ บาท ส่วนกลางได้ให้คำแนะนำแก่ทางบริษัท ในการเก็บสถิติการเบิกเงินสวัสดิการส่วนนี้ ภายหลังจากให้ความรู้และจัดกิจกรรมด้านสุขภาพช่องปากแก่พนักงาน เพื่อดูแนวโน้มค่าใช้จ่ายสวัสดิการว่าลดลงหรือเพิ่มขึ้นในทิศทางอย่างไร 	<p>-</p>

จากผลการนิเทศดังกล่าว พบว่า สถานประกอบการขนาดใหญ่มีความสามารถในการสร้างเสริมสุขภาพช่องปากแก่พนักงานภายในองค์กรได้ดี ผู้บริหารสถานประกอบการเห็นความสำคัญของสุขภาพและสุขภาพช่องปากของพนักงาน มีการกำหนดนโยบายสร้างเสริมสุขภาพช่องปากที่ชัดเจน เห็นความร่วมมือของคณะกรรมการดูแลสุขภาพของสถานประกอบการในการดูแลสุขภาพของพนักงานในทุกมิติ มีการให้ความรู้และจัดกิจกรรมสร้างเสริม

สุขภาพช่องปาก เพื่อสร้างตระหนักให้พนักงานเห็นความสำคัญในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง เกิดการเรียนรู้
ในการรักษาสิทธิและใช้สิทธิประโยชน์ของตนทำให้เกิด self-care และ access to care อย่างแท้จริง